

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Шлафман Н.Л.

Доктор економічних наук, професор

Зубрицька М.

студентка, напрям підготовки «Фінанси і кредит»

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

м. Одеса, Україна

Податкова система являє собою сукупність всіх стягнутих в державі податків, а також форми і методи їх визначення, методи обчислення і

податковий контроль. В цілому, виходячи із сутності податків, можна визначити податкову політику держави як складову частину його економічної політики, спрямовану на формування податкової системи, яка повинна забезпечувати рівне економічний розвиток країни і її регіонів, з огляду на інтереси платників податків і соціально-економічне становище країни. За допомогою податкової системи держава впливає на соціальний та економічний розвиток країни, ставить пріоритети розвитку для її регіонів. В державі повинна існувати концепція розвитку оподаткування, що визначає зміст і напрям податкової політики. Вона необхідна для вирівнювання податкового тягаря по регіонах і соціальних групах, забезпечення припливу інвестицій та в цілому економічного зростання. Ми можемо виділити такі принципи ефективного функціонування податкової системи: справедливості оподаткування; визначеності податків (платникам податків повинні бути зрозумілі розмір податків, спосіб їх обчислення і строки сплати); зручності сплати податків; ефективності збору податків (неприпустимо витратити непомірно великі суми на збір і обслуговування податкової системи).

Попри всі проведені за останні роки в Україні реформи, досі не створена система оподаткування, яка б характеризувалася пільговим і доброзичливим до продуктивної діяльності оподаткуванням прибутків і доходів інвесторів і підприємців, розумно побудованою прогресивною системою оподаткування доходів громадян і зваженим (за ставками) і збалансованим (за корисністю - медичною і соціальною) оподаткуванням споживання.

Дослідження світового досвіду побудови податкової системи свідчить про те, що для розвинених країн зараз властиво підтримувати загальний тягар податків на рівні 30% - 40% від обсягу ВВП. Країни, що мають підвищені темпи економічного розвитку, намагаються не переходити ліміту у 25%. Згідно з останніми статистичними даними ОЕСР, частка податків у ВВП розвинених країн останніми роками падає і нині має найнижчий рівень з початку 1990-х років. У середньому по країнах ОЕСР, цей показник становив: у 2007 році - 35,4%, у 2008 році - 34,8% і в 2009 році - 33,7% (а пік був у 2000 році - 35,5%) [1]. Разом з тим, якщо взяти дані 2009 року, то «розкид» за цим показником між країнами залишається досить значним. На одному «полюсі» - Данія і Швеція, з показниками, відповідно, 48,2% і 46,4%. На іншому - Мексика, з показником податків до ВВП 17,5%, за нею йдуть Чилі - 18,2%, потім США - 24,0% і Туреччина - 24,6%. Австрія, Бельгія, Фінляндія, Франція, Італія і Норвегія зберігають податковий тягар на рівні приблизно 40%. Протягом двох років поспіль цей показник падав майже в половині країн ОЕСР, і протягом трьох років поспіль - в Канаді, Франції, Ісландії, Ірландії, Новій Зеландії, Норвегії та Великобританії. Якщо говорити про найбільш помітні зміни цього показника, то податковий тягар знизився більш ніж на 5% в період між 2007 і 2009 роками в трьох країнах: Іспанія - з 37,3% до 30,7%; Ісландія - з 40,6% до 34,1% і Чилі - з 24% до 18,2%. За ними йдуть Греція, Ірландія, Нова Зеландія і США, податковий тягар в яких зменшився на 3-4% за той же період [2]. Підтвердженням викладеної тези слугують також дані аналітичної доповіді «Paying Taxes 2016» (спільна розробка аудиторської фірми «PricewaterhouseCoopers» і МБРР) [2]. У ньому, крім розрахунку показників частки податків у ВВП, даються також показники «податкової привабливості» і

«простоти податкової системи». І на основі цих показників потім визначається індекс загального податкового тягара («Total Tax Rate»). В Європі за цим індексом беззастережно лідирують Хорватія (20) і Люксембург (20,1). Україна ж (серед країн Центральної Азії та Східної Європи) займає передостаннє місце (52,2), при середньому рівні для цих країн 35,2. Крім того, Україна знаходиться серед країн, що мають найвищий серед країн Центральної Азії та Східної Європи податок на працю – 43,1% від доходу. Це відбивається в міжнародних рейтингах України, зокрема в Індексі економічної волі, що складається щорічно спільно Інститутом економічної волі та можливостей і The Wall Street Journal. Рейтинг країн за економічною волею складається з п'яти блоків: вільна економіка; в більшій мірі вільна економіка; помірно вільна економіка; більш не вільна, ніж вільна, економіка та подавлена економіка. В рейтингу країн світу за економічною волею 2016 р. Україна посіла 162 сходинку (з рангом 46,8) поміж Соломонових островів і Конго, серед країн з подавленою економікою [2].

Таким чином, для вдосконалення податкової системи України необхідно [2]:

1. Ґрунтування розподілу основної маси податкового тягара і визначення ставок окремих видів податків на принципах соціальної справедливості. При *оподаткуванні майна* цей принцип виражається в застосуванні знижених податкових ставок або повного скасування податку щодо видів та складу майна, необхідних для забезпечення гідного проживання громадян, і в застосуванні підвищених податкових ставок щодо майна, використовуваного як предмети розкоші. При *оподаткуванні доходів* цей принцип забезпечується за рахунок застосування так званої «подвійної прогресії» ставок прибуткових податків: за видами і за розмірами доходів. При цьому має встановлюватися наступна градація податкових ставок за видами доходів (в порядку їх підвищення): 1) доходи від власної праці (по найму і в порядку здійснення самостійної трудової діяльності); 2) доходи від підприємницької діяльності; 3) доходи від інвестицій і від надання прав користування промисловою (інтелектуальною) власністю; 4) випадкові доходи (без прикладання власної праці). Доходи категорії «1)», що не перевищують меж прожиткового мінімуму домогосподарства, повинні звільнятися від будь-яких видів прямого оподаткування (включаючи соціальні податки). Відносно решти видів доходів має встановлюватися наступне співвідношення податкових ставок: 1): 2): 3): 4) як 1: 2: 3: 5 (тобто якщо дохід «1)» оподатковується за ставкою в 10%, то дохід «4)»- за ставкою в 50%). При оподаткуванні операцій (непрямі податки в сфері споживання громадян) цей принцип виражається в пільговому (зниженому) оподаткуванні товарів, продуктів і послуг, що входять до складу необхідного мінімуму споживання – основні продукти харчування, одяг, взуття, комунальні послуги, послуги транспорту і зв'язку.

2. Скасувати авансовий платіж податку на прибуток та доход осіб, що займаються підприємницькою діяльністю.

3. Оподаткування не повинно перешкоджати законному праву кожного громадянина самостійно, своїми силами і засобами, в законному порядку, забезпечувати гідне проживання для себе і своєї родини. У разі застосування податкового режиму, який завдає прямої і непоправної шкоди здатності громадянина самостійно забезпечувати існування своє та своєї родини, цьому

громадянину повинен бути наданий вибір або альтернативного (пільгового) податкового режиму, або можливість вибору іншої форми доступу до фінансованих за рахунок відповідного податку державної послуги або благ.

4. При оподаткуванні експорту найвищі ставки мають застосовуватися відносно цінних продуктів землі і природи, вивезення яких означає чисте зменшення національного багатства країни. За зниженим (пільговими) ставками має оподатковуватися вивезення товарів, виготовлених з відтворювальної сировини і з підвищеною національної часткою доданої вартості. При оподаткуванні імпорту підвищені податкові ставки мають застосовуватися щодо товарів, які загрожують підтримці економічної та продовольчої безпеки країни, і пільгові (знижені) ставки оподаткування - щодо необхідних товарів масового споживання, що не виробляються в країні.

5. Неприпустимо застосування податків, окремих податкових режимів або методів податкового регулювання, що гальмують економічне зростання або створюють бар'єри для вкладень в розвиток економічної інфраструктури або в зростання національного виробництва. Для забезпечення цих цілей структура і розміри оподаткування повинні бути влаштовані таким чином, щоб: вивільнити від оподаткування повну суму витрат на відтворення національної робочої сили; забезпечувати максимально пільговий (до повного скасування податку) режим оподаткування для капіталів, що застосовуються у виробничому секторі (і особливо, в сфері обробної промисловості та в секторі високих технологій); надавати пільгові податкові режими для інноваційної діяльності і для осіб, що інвестують свої капітали в галузі матеріального виробництва.

Література:

1. Електронний ресурс. – Режим доступу: www.oecd.org/eco/surveys/uk
2. Подолання асиметрії в податковій системі України / А.І. Бутенко, Н.Л. Шлафман, О.В. Бондаренко // Економічний вісник Донбасу. – 2016. – №3 (45). – С. 121-129.